

ACC. NR M. 15069: 1-2.

Landskap: Skåne..... Upptecknare: Wihlborg Larsson, Perstorp
Härad: M. Asbo..... Berättare: " " "
Socken: Perstorp..... Berättarens yrke: lantbrukare
Uppteckningsår: 1960..... Född år 1898 i Perstorp

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Nystran och härror. s. 1-2.

LuF 115.

24/10-60

Skriv endast på denna sida.

NYSTAN OCH HÄRVOR.

Nedanstående avhandlar hur det gick till i mitt barndomshem i början av 1900 talet. Kardning, spinning, nystning och strumpstickning förrättades av min farmor som var över 70 år. Materialet var ull av får. Vävning som uträttades av min mor, avsåg vävnad av köpta garner.

När ullen var kardad och spunnen nystades garnet alltid. Nystningen skedde på så sätt att garnändan veks samman några gånger till en boll och över denna nystades i kors. Spinnrocksrullen, eller rullarna om flera trådar nystades tillsammans, var placerad i en träställning s.k. rullvinda, där rullarna trädades på vågrätta grova ståltrådar. Fyra rullar kunde samtidigt placeras på denna vinda. Den användes även då flera tådar tvinnades tillsammans till en, med spinrocken. Vid nystning blev det vanligen en rulle till ett nystan. Stickningen skedde direkt från nystan.

Härvning skedde av det köpta garnet vid vävning. Härvningen utfördes å ett redskap kallat "haspa". Denna bestod av följande sammansatta delar: Fot av en brädbit, vanligen tumsbräda vari borrhats tre runda snedställda hål, i vilka runda träpinnar isatts till ben, två vid ena sidan, ett vid motsatta, på grund av hålens snedställda läge stretade benen utåt, i brädans mitt hade borrhats ett hål, i detta var stommen isatt med en rund tapp utsvarvad i trä till stommen. Hela stommen var svarvad rund och upptill försedd med en rund tapp. Ett stycke från övre ändan var stommen hyvlad fyrkantig och i denna fyrkantiga del var utskuret en skåra vari var insatt ett kugghjul av trä. Å detta hjul var å ena sidan fastsatt en metallstift, å stommens sida var fastsatt en "fjäder" av ben, detta var en markeringsanordning. En svarvad tapp var även isatt å ena sidan. Hasphjulet bestod av svarvat nav med utskurna gånger å dess nedre sida, samt sex armar med vardera fyra borrhats hål. Om härvning utan markering utfördes, lades hasphjulet vågrätt å den i stommens övre ända sittande tappen. Hjulet drevs runt med handen, å ena armen var en fast pinne att hålla i med handen. Då markering skulle ske sattes hjulet på den på stommens sida sittande tappen, alltså vertikalt. Då hjulet vreds runt grepo gängerna å hjulet in i kuggarna på det ovan omtalade lilla kugghjulet som satt i stommens utskurna skåra. Kugghjulet drevs då runt och för varje varv markerades genom att metallstiftet lyfte "fjädern" och släppte den, varvid ett knäppande ljud uppstod.

115
1

Man kunde räkna dessa knäppar och visste då hur många gånger hjulen gått runt och därmed hade man reda på garnlängden å "haspan". Armarna å hasphjulet voro väl nära en aln långa. Genom att pinnar kunde sättas i hålen å dem på olika ställen, kunde hankarna göras olika stora. Ville man markera fidjena sattes en tråd runt dessa, denna tråd var av annan färg än det härvade garnet. Garnhankarna skulle sedan härvas om på ens.k. härvgubbe innan garnet varpades. Härvgubben såg ut som fig. 7. Övriga figurer har icke haft någon motsvarighet i redskapen här.

På andra ställen, där vävning förekom, användes i något hem, en annan "haspa", bestående av fyra armar av ribb, med ett i korset borrat hål, stommen var ett läkt med en skuren rund tapp upptill och nedtill fastsatt i en brädbit. Denna konstruktion var enklare än den svarvade typen, men inte så solid och gick ofta sönder. Vanligen var den tillverkad i hemmet, under det den svarvade var utförd av hantverkare.

I hem där man spann och vävde voro härvningsredskapen oundärliga.

M. 15069.

LWF 115 sid. 4.

